

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษา
ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย
The Relationship Between Language and Representations of
Vocational Students in Thai Newspapers

Received: September 05, 2020
Revised: October 08, 2020
Accepted: October 18, 2020

สิริภัทร เชื้อกุล¹และศิริพร ภักดีผาสุข²
Siriphat Chuakul and Siriporn Phakdeephasook
(siriphat_ch@hotmail.com)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย และวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการประกอบสร้างภาพตัวแทน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ และมติชน ตั้งแต่ 1 มกราคม 2555 ถึง 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 1,118 ตัวบท และใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) เป็นกรอบในการศึกษา

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษา ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ การใช้ทัศนภาวะ การใช้สหบท การใช้มูลบท การปฏิเสธมูลบท และการใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง กลวิธีทางภาษาดังกล่าวประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งด้านลบและด้านบวก ข้อค้นพบที่สำคัญคือการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบมักปรากฏในพื้นที่ข่าวหน้าหนึ่งซึ่งมีความโดดเด่นและเข้าถึงได้ง่าย บางส่วนเป็นการนำเสนอในลักษณะเหมารวมและเพิ่มน้ำหนัก ส่วนภาพตัวแทนด้านบวกมักจะปรากฏในข่าวและบทความทางการศึกษาซึ่งเข้าถึงได้น้อยกว่า ยิ่งไปกว่านั้นบางครั้งอาจจะมีการสื่อทัศนคติด้านลบโดยที่ผู้เขียนอาจไม่ได้ตั้งใจ การนำเสนอภาพตัวแทนในลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อการเรียนอาชีวศึกษาและอาจเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการเรียนอาชีวศึกษาตามนโยบายภาครัฐ

คำสำคัญ: ผู้เรียนอาชีวศึกษา, ภาพตัวแทน, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, กลวิธีทางภาษา

¹ ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

This paper aims at analyzing the representations of vocational students linguistically constructed in Thai daily newspaper, and analyzing the discourse practice and socio-cultural practice related to the construction of these representations. The data were gathered from three Thai daily newspapers: *Thairath*, *Daily News*, and *Matichon* starting from January 1, 2012 to December 31, 2018. In total, 1,118 texts were gathered and analyzed. In this study, Critical Discourse Analysis (CDA) was adopted as an analytical framework.

The analysis reveals that different linguistic strategies are employed for constructing the representations of vocational students, including using lexical selection, metaphor, modality, intertextuality, presupposition, presupposition denial and contrastive sentence structure. These linguistic strategies are adopted to represent construct both negative and positive representation of vocational students. Remarkably, it is found that the negative representations are mostly presented in the front page news which is outstanding and easy to access. Some negatively represent stereotypes of vocational students while some over-intensify negative attributes. On the contrary, the positive representations are mostly found in educational news and articles which are less accessible. Moreover, sometimes, it is found that some positive representations may unintentionally convey negative attitude against the vocational students. These representations may unfavorably affect people's attitude about vocational education and may obstruct the governmental attempts to promote vocational education.

Keywords: Vocational Students, Representation, Critical Discourse Analysis, linguistic Strategies

บทนำ

การศึกษาด้านอาชีวศึกษามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) ได้กล่าวว่า “การอาชีวศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผู้เรียนอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญและเป็นที่ต้องการในสังคมไทย” ยิ่งไปกว่านั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุทธศาสตร์สำคัญภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ขับเคลื่อนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกลไกประชารัฐ โมเดลประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางเป็นประเทศที่มีรายได้สูง โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (ภักดี รัตนमुखย์, 2561) การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวส่วนหนึ่งจำเป็นต้องอาศัยกำลังคนในสายอาชีวศึกษาเพราะเป็นผู้ที่มีทักษะและมีฝีมือแรงงานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน จากความสำคัญนี้ทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างร่วมกันวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษา โดยมุ่งหวังให้เกิดผลอย่างเร่งด่วนและเป็นรูปธรรม ถึงแม้จะมีการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง แต่ก็ยังเกิดปัญหาการขาดแคลนกำลังคนอาชีวศึกษา สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะทัศนคติด้านลบต่อการเรียนและผู้เรียนอาชีวศึกษาในสังคมไทย การนำเสนอข่าวและเนื้อหาเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อทัศนคติของคนในสังคมไทยต่อการเรียนอาชีวศึกษา โดยเฉพาะประเด็นการทะเลาะวิวาทที่ปรากฏเป็นข่าวบ่อยครั้งในหนังสือพิมพ์รายวัน เมื่อเนื้อหาดังกล่าวถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องจึงเป็นการตอกย้ำภาพด้านลบของผู้เรียนอาชีวศึกษาให้กลายเป็น “ภาพตัวแทน” (Representation) ที่โดดเด่น ภาพตัวแทนด้านลบดังกล่าวน่าจะมีผล ต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา แต่การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันมิได้มีเพียงเนื้อหาด้านลบเท่านั้น แต่ยังมีการนำเสนอเนื้อหาที่สื่อภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านบวกด้วย เช่น การนำเสนอเกี่ยวกับทักษะความสามารถ ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ เป็นต้น หากมองอย่างผิวเผินอาจพบว่าจะช่วยสร้างการรับรู้ที่ดีให้คนในสังคม แต่ประเด็น

สำคัญคือการนำเสนอภาพด้านบวกดังกล่าวบางครั้งอาจจะปรากฏรูปภาพที่อาจสื่อทัศนคติด้านลบต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาโดยที่ผู้ส่งสารไม่ทันรู้ตัว ดังตัวอย่าง

(1) เราจึงตั้งใจว่ามีทางออกด้วย “อาชีวะพันธุ์ใหม่”...ตรงนี้คือจุดเปลี่ยนสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ “เด็กอาชีวะ” ที่ไม่ใช่แค่ภาพการตักในสายตาคนทั่วไป (เดลินิวส์, 7 เมษายน 2561)

จากตัวอย่างข้างต้นแม้ว่าในภาพรวมต้องการนำเสนอประเด็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ผู้เรียนอาชีวศึกษา แต่การนำเสนอยังปรากฏรูปภาพที่แสดงให้เห็นว่าคนทั่วไปในสังคมยังคงนึกถึงภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านความรุนแรง

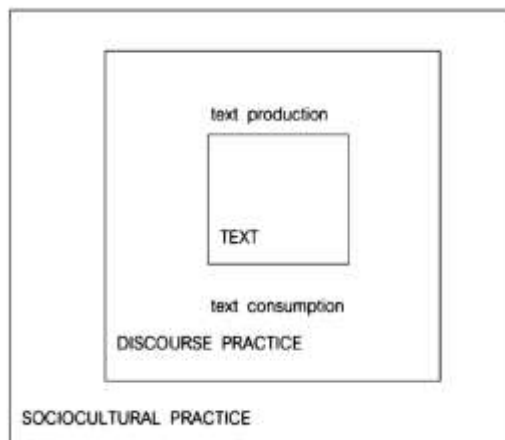
ประเด็นเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาได้รับการกล่าวถึงในสังคมอย่างกว้างขวาง จึงมีการศึกษาวิจัยในหลายมิติ แต่จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ยังไม่มีงานที่ศึกษาเรื่องภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาโดยใช้มุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าวเพื่อให้เห็นว่หนังสือพิมพ์นำเสนอภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาอย่างไร ภาพตัวแทนดังกล่าวสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาใดบ้าง และมีปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กับการนำเสนอภาพตัวแทนอย่างไร ผลการศึกษาอาจเผยให้เห็นการตอกย้ำทัศนคติด้านลบหรือการสื่ออคติต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา และอาจช่วยให้เกิดความตระหนักรู้หรือรู้เท่าทันการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันที่มักนำเสนอเนื้อหาด้านลบอย่างโดดเด่นเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน ส่วนการนำเสนอภาพด้านบวกอาจปรากฏรูปภาพที่สื่อทัศนคติด้านลบของสังคมต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา หากผู้อ่านไม่รู้เท่าทันการนำเสนอของสื่อมวลชน ทัศนคติด้านลบดังกล่าวจะยิ่งถูกตอกย้ำในสังคม ก่อให้เกิดภาพสรวบแบบเหมารวม (stereotype) ในด้านลบ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
2. ศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพตัวแทน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบการวิจัยนี้ คือ แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis - CDA) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม Fairclough (1995a) เสนอกรอบการวิเคราะห์ที่เรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” (the three dimensional framework) ประกอบด้วยมิติที่ 1 ตัวบท (text) คือวัจนภาษาและสิ่งต่างๆ ที่สื่อความหมาย มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) คือ วิธีที่ตัวบทถูกผลิตขึ้นและเผยแพร่ออกไป รวมทั้งการตีความตัวบทจากผู้รับสาร และมิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) คือบริบทที่แวดล้อมวาทกรรมนั้นๆ

ภาพที่ 1: กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม ที่มา: Fairclough (1992, 1995b)

ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางการศึกษา คือ การวิเคราะห์ตัวบทจะเป็นการพรรณนา (Description) โดยนำความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์มาวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏในตัวบท ส่วนวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นการตีความ (Interpretation) ตัวบทเพื่อให้เห็นกระบวนการผลิตและบริโศคตัวบท หลังจากการตีความจะเป็นการอธิบาย (Explanation) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม

2. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยจำนวน 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ และมติชน ตั้งแต่ 1 มกราคม 2555 ถึง 31 ธันวาคม 2561 โดยเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูล IQ News Clip คำสำคัญในการค้นหา ได้แก่ “อาชีวะ” “อาชีวศึกษา” “ช่างกล” “โจอาชีวะ” “โจช่างกล” “เด็กช่าง” “เทคโน” “เทคนิค”

“เด็กเทคโนโลยี” “เด็กเทคนิค” “ฝีมือชน” “ฝีมือชนคนสร้างชาติ” “อาชีวะฝีมือชนคนสร้างชาติ” ผลการค้นหาค้นพบข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 1,118 ตัวบท สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11-12 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านกำลังคน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555-2569 แสดงให้เห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับการนำเสนอภาพตัวแทน วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมตามลำดับ

4. เรียบเรียงผลการวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา และการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา

ก่อนการนำเสนอรายละเอียดของภาพตัวแทนและกลวิธีทางภาษา ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมของภาพตัวแทนที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน

ภาพตัวแทน	การใช้คำศัพท์		อุปลักษณ์	ทัศนภาวะ	สทบท	มูลบท	การปฏิเสธมูลบท	ประโยคแสดงความคิดเห็น
	คำเรียก	การเลือกใช้คำ/ชุดคำ						
ภาพตัวแทนด้านลบ								
ผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลอันตราย	●	●	●	○	○	○		
ผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นปัญหา			●		○	○		

● หมายถึง กลวิธีหลักในการสื่อภาพตัวแทน ○ หมายถึง กลวิธีรองในการสื่อภาพตัวแทน

ภาพตัวแทน กลวิธีทางภาษา	การใช้คำศัพท์		อุปลักษณ์	ทัศนภาวะ	สหบท	มูลบท	การปฏิเสธมูลบท	ประโยคแสดงความขัดแย้ง
	คำเรียก	การเลือกใช้คำ/ชุดคำ						
ผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่เคารพกฎหมาย		●			○			○
ภาพตัวแทนด้านบวก								
ผู้เรียนอาชีวศึกษามีทักษะฝีมือ	○	●		○				
ผู้เรียนอาชีวศึกษามีความสำคัญต่อประเทศ	○	○	○		●			
ผู้เรียนอาชีวศึกษาสามารถพัฒนาได้		●	○					
ผู้เรียนอาชีวศึกษามีน้ำใจ		●						
ผู้เรียนอาชีวศึกษามั่นคงก้าวหน้า		○		●	○			
การสื่อทัศนคติด้านลบ								
ความรุนแรง					●	○	○	○
ค่านิยมด้านลบ เช่น ความไม่ก้าวหน้า	○				●	○	○	○

● หมายถึง กลวิธีหลักในการสื่อภาพตัวแทน ○ หมายถึง กลวิธีรองในการสื่อภาพตัวแทน

จากตารางพบการใช้กลวิธีทางภาษา 7 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ อุปลักษณ์ ทัศนภาวะ สหบท มูลบท การปฏิเสธมูลบท และประโยคแสดงความขัดแย้ง ในการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบ ภาพตัวแทนด้านบวก และการสื่อทัศนคติด้านลบต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดบางส่วนของผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนดังนี้

1. ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาด้านลบ เป็นภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียนอาชีวศึกษา ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยดังนี้

1.1.1 ผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลอันตราย สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์ (Lexical Selection) การเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความหมายต่างๆ มีความสำคัญในงานด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพราะแสดงให้เห็นถึงชุดความคิดที่ปรากฏอย่างชัดเจนในวาทกรรม (van Dijk, 2008) จากการวิเคราะห์พบการเลือกใช้คำศัพท์ 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้คำเรียก และ 2) การเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นความหมาย ดังนี้

1.1.1.1.1 การใช้คำเรียก เป็นการใช้คำหรือกลุ่มคำในการนำเสนอบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีผลต่อการเลือกแง่มุมในการนำเสนออัตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และอาจจะสื่อทัศนคติบางประการได้ด้วย (Machin and Mayr, 2012 อ้างถึงใน ศิริพร รักดีผาสุข, 2561) จากการวิเคราะห์พบการใช้คำเรียกที่สื่อภาพด้านลบ ดังตัวอย่าง

(2) จับทันควัน 2 อาชีวะโหดคว้ามิดฟ้นคู่อริเหวอะเย็บ 30 เข็ม (เดลินิวส์, 23 กรกฎาคม 2559)

(3) ล็อก 3 ช่างกลทมิฬฆ่าโหดนศ.อุเทน เป็นสถาบันคู่อริเหยื่อ! อ้างสาธกัณฑ์แทนรุ่นพี่ ล่าอีก 2 คนที่ยังหลบหนี (ไทยรัฐ, 21 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างพบการใช้คำเรียก โดยนำคำว่า “อาชีวะ” “ช่างกล” มาประกอบกับส่วนขยายคือคำว่า “โหด” “ทมิฬ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายด้านลบ เมื่อปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงความรุนแรง จึงตอกย้ำภาพด้านลบให้ยิ่งเด่นชัดขึ้น นอกจากนี้ การใช้คำเรียกดังกล่าวยังเป็นการใช้คำเรียกแบบรวมกลุ่มที่อาจทำให้เกิดภาพเหมารวมต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมดหรือผู้เรียนอาชีวศึกษาในสาขาช่างกลว่าเป็นบุคคลอันตรายจากพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

1.1.1.1.2 การเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นความหมาย โดยเป็นคำหรือชุดคำที่เน้นย้ำพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ดังตัวอย่าง

(4) เหตุนักศึกษาอาชีวะทะเลาะวิวาทใช้อาวุธปืนและมีด ต่างฝ่ายต่างยกพวกทำร้ายร่างกายกัน มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต เหตุเกิดบริเวณป้ายรถเมล์หน้าตลาดเอี่ยมสมบัติใกล้แยกศรีนุช แขวงและเขตสวนหลวง กทม. (ไทยรัฐ, 27 พฤศจิกายน 2558)

จากตัวอย่างเป็นการเลือกใช้หรือชุดคำเพื่อเน้นถึงความรุนแรง เช่น คำนามเกี่ยวกับอาวุธ ได้แก่ “อาวุธปืนและมีด” คำกริยาแสดงการกระทำความรุนแรง ได้แก่ “ยกพวกทำร้ายร่างกายกันมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต” สื่อให้เห็นว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลอันตรายเพราะมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

1.1.2 ผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นปัญหา สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.1.2.1 การใช้อุปลักษณ์ หรือ Metaphor เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการรับรู้ของมนุษย์ทุกคน เป็นส่วนที่ช่วยกำกับระบบความคิดและวิธีการมองโลกของคนในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเรามีมโนทัศน์เช่นไร เราก็จะใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เช่นนั้น (Lakoff & Johnson, 1980) จากการวิเคราะห์พบการใช้อุปลักษณ์การรักษาโรค กล่าวคือเปรียบผู้เรียนอาชีวศึกษาที่สร้างปัญหาความรุนแรงเป็นเสมือนโรคหรือเชื้อโรค สังคมไทยเป็นร่างกายที่ติดโรคจึงต้องได้รับการรักษา ผู้รักษาคือหน่วยงานภาครัฐที่เข้าหรือมาตรการต่าง ๆ มารักษาเพื่อให้อาการของโรคบรรเทาลง ซึ่งก็คือการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ดีขึ้น ดังตัวอย่าง

(5) บางทีหน่วยงานรัฐอาจจำเป็นต้องใช้ยาแรงนำกฎหมายมาบังคับ “ปิดสถาบัน” อย่างจริงจังอีกครั้งเพื่อหยุดยั้งปัญหาเรื้อรังป้องกันการสูญเสียไปมากกว่านี้ (ไทยรัฐ, 3 ตุลาคม 2560)

จากตัวอย่างพบกลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับการรักษาโรคมาบรรยายพฤติกรรมระหว่างผู้เรียนอาชีวศึกษากับหน่วยงานภาครัฐ เช่น “ยาแรง” “ปัญหาเรื้อรัง” โดยเปรียบเทียบว่าปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงของผู้เรียนอาชีวศึกษาเกิดขึ้นมานานเหมือนโรคเรื้อรัง หน่วยงานภาครัฐคือ แพทย์หรือผู้รักษาที่จะต้องใช้ยารักษาให้อาการของโรคให้บรรเทาลง ซึ่งก็คือการหามาตรการต่าง ๆ มาแก้ไขปัญหาคความรุนแรง

1.1.2.2 การใช้มูลบท หรือ presupposition รูปภาษาบางชนิดไม่ว่าจะเป็นคำ วลี หรือโครงสร้างประโยคบางแบบสื่อมูลบทหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) จากการวิเคราะห์พบรูปภาษาที่ใช้อ้างถึง (referring expressions/definite description) ที่สื่อมูลบทว่ามีการกระทำนั้นเกิดขึ้นจริง ดังตัวอย่าง

(6) ปัญหานักเรียนนักศึกษาทะเลาะวิวาทเป็นเรื่องสำคัญที่ สอศ.เร่งแก้ไข แต่บริบทที่สำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหานี้คือครอบครัว (มติชน, 1 กรกฎาคม 2560)

จากตัวอย่างพบรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรง รูปภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาการทะเลาะวิวาทของผู้เรียนอาชีวศึกษาอยู่จริง สื่อภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นปัญหาหรือเป็นผู้สร้างปัญหาความรุนแรง

1.1.3 ผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่เคารพกฎหมาย สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.1.3.1 การเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นความหมาย ในด้านการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือมาตรการของภาครัฐ ดังตัวอย่าง

(7) รู้ตัวแล้วช่างกล่ยม.44 ยิงร.สาวดับ-จี้มอบตัว (มติชน, 29 มิถุนายน 2559)

จากตัวอย่างเป็นการเลือกใช้คำหรือชุดคำที่สื่อถึงการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือมาตรการของภาครัฐ ซึ่งมักปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการกระทำ ความรุนแรง การปรากฏร่วมกันเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ได้ใส่ใจกับประเด็นการสร้างเสริมความรุนแรงของผู้เรียนอาชีวศึกษาจึงได้ออกกฎหมายหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการกับเรื่องดังกล่าว แต่ผู้เรียนอาชีวศึกษาเองไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือมาตรการนั้น กลวิธีนี้จึงสื่อภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่เคารพกฎหมาย

1.1.3.2 การใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง ในที่นี้คือประโยคที่มีคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เช่น แต่, แม้ว่า...แต่, ทั้งที่ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(8) แม้จะบังคับใช้คำสั่งสหธือเป็นมาตรการแรง แต่เหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกลับรุนแรงขึ้น (มติชน, 29 มิถุนายน 2559)

จากตัวอย่างพบการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แม้...แต่” สื่อให้เห็นว่าภาครัฐมีมาตรการเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรง แต่ผู้เรียนอาชีวศึกษายังคงมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาท จึงสื่อภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่เคารพกฎหมาย

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านลบ เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลกระทบต่อรับรู้ของคนในสังคมให้มีมุมมองต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านลบ แต่ถึงแม้ว่าในหนังสือพิมพ์รายวันจะนำเสนอภาพด้านลบอย่างโดดเด่น แต่ก็มีการนำเสนอเนื้อหาที่สื่อภาพด้านบวกดังนี้

1.2 ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาด้านบวก เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอาชีวศึกษา ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยดังนี้

1.2.1 ผู้เรียนอาชีวศึกษาสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.2.1.1 การใช้สหบท หรือ intertextuality ทำให้เห็นว่าวาทกรรมที่ผลิตผ่านตัวบทจะมีวาทกรรมอื่นแทรกอยู่ด้วยหรือแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมที่ผลิตผ่านตัวบทนั้นเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวาทกรรมอื่น โดยอาจเป็นการยกคำพูดหรือเรื่องเล่าต่างๆ มาแทรกเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้ผลิตตัวบท (Fairclough, 1992) จากการวิเคราะห์พบการใช้สหบทโดยอ้างคำกล่าวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลซึ่งมีความน่าเชื่อถือและคำกล่าวนั้นมีเนื้อหาที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของผู้เรียนอาชีวศึกษา ดังตัวอย่าง

(9) ประเทศชาติกำลังต้องการแรงงานที่มีทักษะฝีมือเพื่อรองรับการขับเคลื่อนประเทศซึ่งภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคการผลิตและภาคเกษตรกรรมจำนวนกว่า 40 อุตสาหกรรมไทยกำลังขาดแคลนแรงงานกว่า 3.8 แสนคน...ซึ่งพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีก็ได้กล่าวไว้ว่า “นักเรียนอาชีวะเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าของประเทศและเศรษฐกิจไทย” (มติชน, 19 มีนาคม 2558)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวอ้างคำพูดของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของผู้เรียนอาชีวศึกษา กลวิธีนี้มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อมั่น และคล้อยตามได้ง่ายว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ อย่างแท้จริง

1.2.2 ผู้เรียนอาชีวศึกษามีทักษะฝีมือ สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.2.2.1 การเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นความหมาย ในด้านความรู้ ความสามารถ การสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนการได้รับรางวัลต่างๆ ดังตัวอย่าง

(10) เด็กอาชีวะคว้า 6 เหรียญชิงประดิษฐ์ (มติชน, 15 กุมภาพันธ์ 2556)

จากตัวอย่างเป็นการเลือกใช้คำหรือชุดคำที่เน้นถึงทักษะฝีมือหรือผลงาน เช่น คำนามเกี่ยวกับทักษะความสามารถ ได้แก่คำว่า “เหรียญ” นอกจากนี้ยังปรากฏคำกริยา แสดงการกระทำเกี่ยวกับทักษะความสามารถหรือผลงาน ได้แก่คำว่า “คว้า” (ปรากฏร่วมกับคำว่า เหรียญ) การเลือกใช้คำหรือชุดคำดังกล่าวสื่อภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษามีทักษะฝีมือ

1.2.2.2 การใช้ทัศนภาวะ หรือ modality คือ หน่วยในภาษาซึ่งแสดงให้เห็นความคิดหรือการผูกมัดตนเองของผู้พูดหรือผู้เขียน (Machin & Mayr, 2012) จากการวิเคราะห์พบการใช้ทัศนภาวะโดยมักปรากฏรูปภาษาที่แสดงความเชื่อมั่นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านบวกของผู้เรียนอาชีวศึกษาในระดับสูง ดังตัวอย่าง

(11) มั่นใจว่าน้องๆ อาชีวะรุ่นหลังๆ จะคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ออกมาใช้ในการแก้ปัญหาหน้าเสีย ได้ดีกว่ารุ่นพี่ๆ ที่ทำไว้แน่นอน (ไทยรัฐ, 7 มกราคม 2561)

จากตัวอย่างพบการใช้คำแสดงทัศนภาวะร่วมกับคำที่แสดงพฤติกรรมด้านบวกของผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านการคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงความเชื่อมั่นในระดับสูงว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีทักษะฝีมือสามารถนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมใหม่ที่เป็นประโยชน์

1.2.3 ผู้เรียนอาชีวศึกษามีความมั่นคงก้าวหน้า สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่อไปนี้

1.2.3.1 การเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นความหมาย ในด้านความมั่นคงก้าวหน้าการประกอบอาชีพ ตลอดจนการได้รับค่าตอบแทนต่างๆ ดังตัวอย่าง

(12) ติวเข้มจนผลิดชิ้นส่วนยานยนต์ 15 บริษัทชั้นนำ...อ้าวแขนรับทำงานทันที...นับเป็นอีกหนึ่งโครงการดี ๆ ในการสร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคงให้นักศึกษาอาชีวศึกษา! (มติชน, 9 มีนาคม 2560)

จากตัวอย่างเป็นการเลือกใช้คำหรือชุดคำเพื่อเน้นว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาจะได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพหลังจบการศึกษา สื่อภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษามีความมั่นคงก้าวหน้าด้านการทำงาน

1.2.3.2 การใช้ทัศนภาวะ โดยมักปรากฏรูปภาพที่แสดงความเชื่อมั่นในระดับสูงเกี่ยวกับการทำงาน การมีรายได้ของผู้เรียนอาชีวศึกษา ดังตัวอย่าง

(13) การให้เด็กฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการต้องเป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องทั้งภาคเรียนไม่ใช่สัปดาห์ละ 2-3 วัน...ซึ่งตัวแทนผู้ประกอบการการันตีว่าเด็กจะได้รับเรื่องดังกล่าวแน่นอน (เดลินิวส์, 7 พฤษภาคม 2556)

จากตัวอย่างพบคำแสดงทัศนภาวะที่แสดงความเชื่อมั่นในระดับสูงว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีความก้าวหน้าด้านหน้าที่การงานรวมทั้งจะได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ

นอกจากกลวิธีดังกล่าวข้างต้นยังพบกลวิธีทางภาษาที่อาจสื่อทัศนคติด้านลบหรืออคติต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา ดังรายละเอียดดังนี้

1. การปฏิเสธมูลบท การปฏิเสธมูลบทในที่นี้ หมายถึง การใช้ภาษาเพื่อปฏิเสธหรือแย้งความคิดด้านลบต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา รูปภาษาที่สังเกตได้ คือ คำบอกปฏิเสธ “ไม่ได้” “ไม่ใช่” ปรากฏอยู่ข้างหน้าคำศัพท์ที่แสดงความรู้สึกหรือความคิดด้านลบ ถึงแม้จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาด้านบวก แต่การใช้กลวิธีนี้ ก็มีผลต่อการเอียงถึงหรือเน้นย้ำทัศนคติด้านลบต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาโดยที่ผู้สื่อสารอาจจะไม่ได้มีเจตนา ดังตัวอย่าง

(14) ได้ชมผลงานและความคิดความอ่านของน้องๆ นักศึกษาช่างแล้ว “นิลิตา” มั่นใจว่าเด็กอาชีวะเดี๋ยวนี้อย่างนี้ ไม่ได้มีแต่พวก “บ้าพลัง” ก่อเหตุทะเลาะวิวาทใช้ความรุนแรง (ไทยรัฐ, 21 เมษายน 2556)

จากตัวอย่างพบการใช้คำปฏิเสธ “ไม่ได้” ปรากฏอยู่ข้างหน้าคำศัพท์ที่สื่อทัศนคติด้านลบ แม้ว่าเนื้อหาโดยรวม จะเน้นนำเสนอว่าผู้เรียนอาชีวศึกษามีความคิด มีผลงาน แต่การปฏิเสธมูลบทสื่อความคิดของคนในสังคมว่า ผู้เรียนอาชีวศึกษาคือผู้ใช้ความรุนแรง

2. การใช้สหบท เช่น การอ้างความคิดเห็นส่วนใหญ่ ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามความคิดเห็นของคนหมู่มาก ดังตัวอย่าง

(15) ภาพลักษณ์ของ “เด็กอาชีวะ” ในสายตาคนทั่วไปอาจจะไม่ค่อยดีนัก แม้ว่าที่เป็นข่าวคราวจะเป็นเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์ ขณะที่เด็กอาชีวะดีๆ เก่งๆ มากความสามารถยังมีอีกมากมาย (มติชน, 1 พฤษภาคม 2556)

จากตัวอย่าง เป็นการกล่าวอ้างถึงความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยใช้คำว่า “ในสายตาคนทั่วไป” ถึงแม้จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาด้านบวก แต่ก็สื่อได้ว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมยังติดกับภาพลักษณ์ด้านลบของผู้เรียนอาชีวศึกษา ผู้วิจัยพบว่า กลวิธีการปฏิเสธมูล

บทนี้มักปรากฏร่วมกับการใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง กล่าวคือ เมื่อมีการกล่าวอ้างถึงความคิดด้านลบของคนส่วนใหญ่ในสังคมแล้ว มักปรากฏคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง จากนั้นจะเป็นการนำเสนอเนื้อหาด้านบวก อาจเป็นไปได้ว่าผู้เขียนพยายามเน้นให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่การปฏิเสธความคิดด้านลบเหล่านี้ อีกมุมหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่ายังมีความคิดดังกล่าวอยู่ในสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภาษามีความสำคัญต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษา แต่การนำเสนอภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษายังเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมิติอื่นๆ ได้แก่ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

1. **วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice)** การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นการอธิบายกระบวนการสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การผลิตและกระจายตัวบท (text production) และการบริโภคและการตีความตัวบท (text consumption) กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1.1 **การผลิตและกระจายตัวบท** หนังสือพิมพ์รายวัน ผลิตโดยสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานข้อเท็จจริงและนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ การนำเสนอเนื้อหา เป็นการสื่อสารด้วยลายลักษณ์อักษร ทำให้นำเสนอรายละเอียดได้มาก ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาถูกนำเสนอทั้งฉบับ กล่าวคือ ในหน้าหนึ่งจะเน้นประเด็นความขัดแย้งตามแนวคิดคุณค่าข่าว เนื่องจากเป็นที่สนใจของคนในสังคม ส่วนหน้าในจะนำเสนอในพื้นที่หน้าการศึกษา หน้าวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้อาชีวศึกษา อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเชิงบวกของผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่สาธารณชน แต่ตัวบทที่นำเสนอภาพด้านบวกยังคงปรากฏรูปภาษาที่สะท้อนทัศนคติด้านลบของสังคมไทยต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา ดังผลการศึกษาของผู้วิจัยจากบทความเรื่องภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาในวาทกรรมข่าวและบทความหน้าในของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย (กำลังดำเนินการ) ส่วนการกระจายตัวบท หนังสือพิมพ์รายวันสามารถกระจายสู่ผู้อ่านได้ง่ายและรวดเร็ว ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาทั้งด้านลบ ด้านบวก รวมถึงการสื่อทัศนคติด้านลบจึงนับว่าเป็นวาทกรรมสาธารณะที่เข้าถึงผู้อ่านได้ทุกกลุ่ม ทำให้สิ่งที่นำเสนอมีผลต่อความคิดของผู้อ่านให้มีมุมมองต่อสิ่งนั้นตามที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ

1.2 การบริโภคและการตีความตัวบท ผู้บริโภคตัวบทหรือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นกลุ่มผู้รับสารขนาดใหญ่ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเนื้อหาต่าง ๆ ได้ตามความสนใจ โดยทั่วไปผู้อ่านมักให้ความสนใจกับข่าวหน้าหนึ่งที่เน้นการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งของผู้เรียนอาชีวศึกษา แม้ว่าเนื้อหาหน้าในจะนำเสนอภาพด้านบวกในปริมาณมาก แต่เมื่อผู้อ่านให้ความสนใจน้อย จึงทำให้รับรู้ภาพด้านบวกของผู้เรียนอาชีวศึกษาได้น้อยกว่าภาพด้านลบ ส่วนการตีความตัวบทผู้บริโภคตัวบทหรือผู้อ่านมักตีความว่าเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์เป็นความจริงที่น่าเชื่อถือจึงยอมรับและคล้อยตามข้อมูลนั้น ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาด้านลบหรือด้านบวก ประเด็นสำคัญคือในการนำเสนอเนื้อหา ด้านบวกยังปรากฏรูปภาพที่สะท้อนทัศนคติด้านลบของสังคมต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา แม้ผู้เขียนอาจต้องการสื่อให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่การนำเสนอในลักษณะนี้อาจเป็นการสื่อสารความคิดด้านลบไปสู่ผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านได้รับการตอกย้ำความคิดดังกล่าวซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง จึงมีส่วนทำให้เกิดมุมมองหรือมีทัศนคติเชิงลบต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา

2. การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) เป็น การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับตัวบท ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการประกอบสร้างตัวบท/ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษา ดังนี้

2.1 ค่านิยมที่มีต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาในสังคมไทย สังคมไทยมักมีความเชื่อและ ค่านิยมต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา สรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) ความเชื่อที่ว่าอาชีวศึกษาคือนักเลง ยกพวกตีกัน ลูกหลานไม่ควรเรียน 2) คนที่เรียนอาชีวศึกษาคือคนที่เรียนไม่เก่ง คนที่มี ปัญหา คนที่หาที่เรียนไม่ได้ 3) ผู้สำเร็จสายอาชีพไม่มีเกียรติ ไม่โก้หรู ไม่เป็นที่เชิดหน้าชูตา ของคนในสังคมหรือครอบครัว ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าคนนายคน ความเชื่อเหล่านี้สืบเนื่องไปสู่ การเป็นค่านิยมทางสังคมและกลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมย่อมแก้ไขได้ยากยิ่งและฝังราก ลึกมากขึ้น (ปรัชญา นิลสุข, 2558) จากค่านิยมดังกล่าวที่ฝังลึกในสังคมไทยมานาน ประกอบกับการนำเสนอภาพด้านลบในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีมักจะใช้รูปภาพในลักษณะ เหมารวม ส่งผลให้คนในสังคมมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา ถึงแม้จะมีความพยายาม นำเสนอภาพด้านบวก แต่ภาพด้านบวกดังกล่าวยังปรากฏรูปภาพที่สื่ออคติต่อผู้เรียน อาชีวศึกษา แม้ผู้ส่งสารอาจต้องการให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็อาจยัง เป็นการตอกย้ำอคติเหล่านั้นให้เด่นชัดขึ้นเช่นกัน

2.2 นโยบายและมาตรการภาครัฐ จากนโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมจะปรับเปลี่ยนเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 ที่พึ่งพาเครื่องจักรและระบบควบคุมอัตโนมัติ เปลี่ยนการผลิตโดยใช้หุ่นยนต์เข้ามาแทนที่ คนจะเปลี่ยนไปเป็นผู้ควบคุมเป็นผู้คิดค้นและกำหนดวิธีการทำงานให้เครื่องจักร จึงต้องใช้คนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง (ปรัชญา นิลสุข, 2560) ผู้เรียนอาชีวศึกษาจะเป็นกำลังหลักในภาคอุตสาหกรรม และเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาอย่างเร่งด่วนและหวังให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ประเด็นนี้จึงเป็นปัจจัยด้านสถานการณ์ปัจจุบันที่สัมพันธ์กับการประกอบสร้างภาพตัวแทนด้านบวกของผู้เรียนอาชีวศึกษาเพื่อให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้น

ข้อมูลข้างต้นสัมพันธ์กับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยในวาทกรรมหน้าหนึ่งมักชูประเด็นหรือตอกย้ำภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาในด้านความรุนแรงจนกลายเป็นภาพเหมารวม ส่งผลให้คนในสังคมมองว่าผู้เรียนอาชีวศึกษามีพฤติกรรมไม่ดี ทั้งที่ความจริงผู้เรียนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น และแม้ว่าเนื้อหาส่วนอื่นจะพยายามนำเสนอภาพด้านบวกให้มากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถลบล้างภาพด้านลบออกไปได้ ขณะเดียวกันการนำเสนอภาพด้านบวก ก็ยังมีการใช้ภาษาที่สื่อทัศนคติด้านลบของสังคมต่อผู้เรียนอาชีวศึกษา แม้การศึกษาตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อาจไม่สามารถสอบถามผู้รับสารได้ทันทีว่า ได้รับอิทธิพลหรือผลทางอุดมการณ์จากหนังสือพิมพ์รายวันหรือไม่ แต่การที่คนในสังคมยังคงมีความคิดที่ว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่ดี และไม่เท่าเทียมกับผู้เรียนสายสามัญหรือคนส่วนใหญ่ ย่อมสะท้อนถึงผลทางอุดมการณ์ที่ผู้อ่านได้รับจากการนำเสนอของหนังสือพิมพ์รายวัน ความคิดดังกล่าวไม่เพียงส่งผลต่อคนในสังคมเท่านั้น หากยังมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาของรัฐบาล

สรุปการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

1. การนำเสนอภาพตัวแทนในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน ภาพตัวแทนด้านลบ เป็นภาพที่ถูกเลือกนำเสนอให้โดดเด่นโดยเฉพาะในข่าวหน้าหนึ่ง เนื่องจากมี

คุณค่าข่าวสูงและผู้อ่านมักจะให้ความสนใจมากกว่าเนื้อหาด้านบวก นอกจากนี้ยังพบว่าภาษาที่ใช้สื่อภาพด้านลบมักใช้ภาษาลักษณะภาพเหมารวม เช่น การใช้คำเรียกว่า “อาชืวะโหด” “ช่างกลอันธพาล” เป็นต้น อาจจะทำให้เข้าใจได้ว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมดมีพฤติกรรมไม่ดี และยังทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาสายช่างกลายเป็นตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งหมด ทั้งที่แท้จริงแล้วการเรียนสายอาชีพหรือการเรียนอาชีวศึกษามีหลากหลายสาขา การนำเสนอเช่นนี้ อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนในสังคมต่อการเรียนและผู้เรียนอาชีวศึกษา หากผู้อ่านเชื่อว่า ภาพที่นำเสนอเป็นความจริงทั้งหมด หรือไม่รู้เท่าทันวาทกรรมว่าภาพด้านลบดังกล่าวเป็นเพียงการเลือกนำเสนอในบางแง่มุมเท่านั้น ก็อาจจะเกิดทัศนคติด้านลบได้ ส่วนภาพตัวแทนด้านบวกที่หนังสือพิมพ์นำเสนออาจยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาได้ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะยังพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อทัศนคติด้านลบ เช่น การใช้ความรุนแรง ความไม่ก้าวหน้าในสังคม นอกจากนี้การนำเสนอภาพด้านบวกแม้จะปรากฏปริมาณมากในเนื้อหาหน้าใน แต่เป็นส่วนที่ผู้อ่านให้ความสนใจน้อยกว่าเนื้อหาหน้าหนึ่ง ข้อค้นพบนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความตระหนักรู้ในด้านการสื่อสาร กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ในฐานะผู้ส่งสารควรระมัดระวังในการใช้ภาษาที่อาจจะสื่อทัศนคติด้านลบ รวมถึง การใช้ภาษาในลักษณะเหมารวม ส่วนประชาชนในฐานะผู้รับสารควรมีวิเคราะห์ในการตัดสินใจและประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่า ไม่ได้นำเสนอในทุกแง่มุม แต่เป็นการเลือกสรรภาพบางด้านให้โดดเด่น ดังนั้น จึงควรตั้งคำถามต่อการรับข้อมูลข่าวสารว่ามีการนำเสนออย่างรอบด้านหรือไม่ หรือมีอคติใดที่แฝงมากับการนำเสนอข้อมูลนั้น

2. ความสัมพันธ์กับการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มบุคคลอื่นๆ ผ่านวาทกรรมในสังคมไทย ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สัมพันธ์กับการศึกษาภาพตัวแทนของกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ เช่น การศึกษาของนครินทร์ ลำเภพล (2563) ศึกษาภาพตัวแทนบุคคลพันธุ์ไทยใน วาทกรรมสนับสนุนบุคคลพันธุ์ไทยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่า แม้ในวาทกรรมข่าวสนับสนุนบุคคลพันธุ์ไทยที่ควรนำเสนอภาพด้านบวก ยังมีการแฝงภาพด้านลบ จึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำอคติต่อบุคคลพันธุ์ไทย และอาจส่งผลกระทบต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ การศึกษาของ อีระยุทธ สุริยะ (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนนักโทษประหารและการประหารชีวิตในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ผลการศึกษาทำให้เห็นว่า การนำเสนอของหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภาพด้านลบของนักโทษประหารและการประหารชีวิตให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้บริโภค

ข่าวสารควรตระหนักถึงพลังของภาษา โดยเฉพาะภาษาในวาทกรรมสื่อมวลชนว่าสามารถส่งผลกระทบต่อความคิด ความเชื่อ ตลอดจนมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ ส่วนการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้เรียนอาชีวศึกษา หากมีการนำเสนออย่างรอบคอบ ปราศจากการใช้ภาษาที่อาจนำไปสู่การสื่ออคติหรือทัศนคติด้านลบก็จะมีส่วนช่วยให้นโยบายภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้อาชีวศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ดียิ่งขึ้น แต่หากข่าวสารเชิงสนับสนุนมีการสื่อทัศนคติด้านลบเสียเอง ความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมการเรียนรู้อาชีวศึกษาและทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีหรือมีมุมมองเชิงบวกต่อผู้เรียนอาชีวศึกษาก็อาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรมีการศึกษาภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาในสื่อประเภทอื่น เช่น ละคร หรือภาพยนตร์ อาจทำให้เห็นภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาที่รอบด้านมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). วิสัยทัศน์การอาชีวศึกษาใน 5 ปีข้างหน้า. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 7(7), 71-77.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนนักโทษประหารและการประหารชีวิตในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- นครินทร์ สำเนาพล. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนบุคคลพ้นโทษในวาทกรรมสนับสนุนบุคคลพ้นโทษในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย*. *วารสารวรรณวิทัศน์*, 20(1), 37-86.
- ปรัชญา นิลสุข. (2558). อาชีวศึกษากับประเทศไทย 4.0. *วารสารอาชีวะก้าวไกล*, 1(4), 6-7.
- _____. (2560). อาชีวศึกษากับประเทศไทย 4.0. *วารสารอาชีวะก้าวไกล*, 3(2), 8-9.
- ภักดี รัตนมุขย์. (2561). *THAILAND 4.0 ตอบโจทย์ประเทศไทย?*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fairclough, N.(1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (1995a). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.

Fairclough, N. (1995b). *Media discourse*. London: Edward Arnold.

Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago:Chicago University Press.

Machin, D., & Mayr, A. (2012). *How to do critical discourse analysis : a multimodal introduction*.